

Մինչ ճինք և Բատոնք քաղաքականութիւնը տարածելու համար երկրիս վրայ եղբորդի մօտ ահաւոր կոտորած կու տան մէկ մէկու, մինչ անիշխանականը դաշոյնի հարստներով և պայթուցիկներով աշխարհին երեսն կը կարծեն նորոգել, վերն՝ անհուն առարածութեան մէջ՝ ուր հազիւ հազ կարող է լծափանցել մարդկային աչքն, կը հանդիպի, բացարձակապէս նոր և անյուր երեւոյթ մը.... Հրատ բոցերու մէջ է:

Պ. Բալէլ, Նիսի գիտարանէն վերջին յուլիս ամսոյ 28ին Հրատ մուրակին ոտորին եգերքին վրայ լուսաւոր ցոլացում մը կը նշմարէր: Գիտնական Գրիգէր, Քիլի կեդրոնական Պաշտօնարանին վարիչն, կը հաւատար նոյն աստեղաբաշխին գիտը, և անմիջապէս աշխարհիս ամեն գիտարաններուն կը ծանուցանէր զայն հեռապատ:

Լուսաւոր բծին սաստկութիւնն երթալով թուի թէ կ'անի, և աստեղաբաշխը՝ զարմացած կը հարցնեն մէկմէկու, թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս անշափ խորհրդաւոր լուսոյն պատճառն:

Դարձեալ տաղնապիշ հարցմունքն թէ « արգեօք նշան մ'է այս »:

Արդէն 1879 Աքիպարէլի գիտնականին հետաքրքրական գիտն՝ որ ի Միլան առաջին անգամ կը նշմարէր նոյն մոլորակին մակերևութին վրայ գուգանեական և կանոնաւոր ջրանցքներ, աշխարհ ամենայն հրաշք կարծեց: Եւ որովհետեւ՝ ինչպէս ծանօթ է ամենուն, թէ Հրատի կիմայն շատ նման է մերինին, և թէ կենաց հանգամանքն զրեթթէ նման են երկրիս վրայ եղածին, հետեւցուցին թէ Մոլորակն բնակեալ է: Հրատեանց պոլութիւնն — այս անուամբ անմիջապէս մկրտեցին գրեհը — երեակայութեամբ քան եթէ պատճառարանութեամբ հաստատեցին: Այս այսպէս ըլլալով շատ զիւրին կ'ըլլայ ըսելն՝ թէ այս նոր եղբարք նշան կ'ընեն մեզի:

Ոմանք լոյն խի թէ վերէն եկած այս կոշման ինչո՞ւ պիտի չպատասխանենք, և զի ունիմք սրանչեւի՝ հետադիտակներ: Դանօթ է մեզի Հրատի աշխարհացոյց տախտակն. աստեղաբաշխը քաջ պիտեն Մերիս լինի փոփոխութիւններն, ինչպէս նաեւ փոփոխի և Տիմուսի զաղտնիքներն, երկու փորձազոյն արբանեակը՝ որք կը գտնան մարտակին շոր կողմն: Դանօթ են մեզի Հրատի մթնոլորտն և ջերմութեան աստիճանն, ծովերն և ցամաքներն մեզի ծանօթ են: Գիտենք անոր մշուշներն, փօթորիկներն, հովերու աղբալութիւնն և ոյժն. դարձեալ կրնանք տեսնել լեցանց կողին վրայ ձետն հաղելն: Մեր հետադիտակներով ոչ միայն իրաց ձեւն՝ այլ նաեւ անոնց զոյնն կարող ենք զանազանել: Ո՞վ չի գիտեր թէ մոլորակին ծովերուն զոյնն այնչափ խրթին է՝ որ թանաք մը կը թուի, և թէ անոր հողին զոյնն՝ յատուկ կղմտորի կարմիր մ'է:

Աշխարհիս ամեն կէտերէն ձայն մը բարձրացաւ « թէ մենք ալ նշաններ տանք » —

Գերմանացի աստեղաբաշխ մը թառալար կեց յարբերութեան մոտեւ Հրատեանց հետ կառուցանելով Սիպերիոյ գաշտերու մէջ երկրաչափական հակայացօք շինութիւն մը: Պ. Կելտոն, անգղիացի մը, Թայմս լրագրին կը գրէր նամակ մը, յորում կ'առաջարկէր հաստատել երկու կիսագուններու մէջ՝ սաստիկ զօրաւոր ցոլացուցիչներու շարք մը, որով կարելի ըլլայ կեդրոնացնել արեւուն լոյսն մութ լորակին վրայ: Երբորդ մը կ'առաջարկէր օգտուիլ մեր ծովեզերաց ամենասաստիկ փառաներէն: Այլ ամենէն աւելի եղական և նոր գաղափար մը Պ. Հէվիս անգղիացոյն է՝ որ կ'առաջարկէր Լոնգոն քաղաքին լուսաւորութեան վրայ հսկող զանազան բնկերութեանց՝ մարել հինգ վայրկեան անգամ մը մայրաքաղաքին բոլոր լոյսերը: Այսու կ'ուզէր միտնութեան և լուսոյ բնահամամարձ Հրատեանց

աշարքութիւնը զարձնել իրենց հեռապիտա-
կներով մեր մելորակին վրայ, վերջապէս նա-
րեքս կին մը մեղներալ՝ մեծ գումար մը կը
ձգէ Պարիսու գիտութեանց նեմարանին : Այս
հրիտակո որ ցարգ իւր նպատակին չգործա-
ծուեցաւ, պիտի տրուէր՝ այն՝ յանդուգն և
հանձարեղ աստեղաբաշխին որ յաջողէր թոնել
միջոց մը Հրատեանանքն վեզի հետ հաղոր-
դակցութեամբ մէջ դնելու :

Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ մուրակն ունե-
նայ բնակիչ կամ ոչ, յայտնի է որ հոն
քանի մ'օրէ 'ի վեր' անմեղներէի և միտն-
գամայն անաւոր երևոյթներ տեղի կ'ունենան :

Մինչդեռ ամանք կը կարծեն թէ ըլլայ հսկայ

հրաբուխի վայրէջումն, այլք կը հաստատեն
թէ խոյնածաւալ անտառ մի կ'այրի :

Ինչ պէտք է հաւատալ. այս անգոր և առ-
րածուզ լոյսն՝ յանկարծ մելորակին մէջ բռն-
կած, նշան է արդեօք այն զարհուրելի յեղա-
փոխութեանց, որուն մարդկային միտք չի
կրնար բմբռնել պատճառն և ոչ արգասիքը և
կամ թէ արդեօք ընդհակառակն շորիզանին
վրայ նշան մ'է, իտրհն արգ. մուրակն մը
միտն խօսակցելն՝ շատ ցիրիւ բառ պիտի
լ'ըլլայ, մանաւանդ որ մին անհնալ է
իսկ իրաւն և ութ միլիոն հազարամեայ
հեռաւարտութիւն՝ դռն և դիմից քաջ ըսել չէ :

— 322 —

Յ. ԻԶՄԻՐԵԱՆՑ ԿՏԱԿԻ

ՍՍ. ՀԱՅ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՄՐՅԱՆԱԿԱԲՈՇԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սահակ — Մեսրոպեան մրցանակաբաշխութիւնն՝ որ քարեյշատակ Յովսէփ Իզմի-
րեանցի կողմէն հաստատուած է, պիտի կատարուի յառաջիկայ 1895 տարի Սրբոց Թարգ-
մանչաց տօնի օրն, յԱզգային Պատրիարքարանի ի Կ. Պոլիս : Հետեւաբար այսու յայտա-
բարութեամբ կը հրաւիրուին այն հեղինակներն ու թանասէրներն, որ ունին ազգային լե-
զուաքննութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ երկասիրութիւններ, ձեռագիր կամ տպա-
գիր, եւ որ կը փափագին մասնակցել մրցանակաբաշխութեան, յուղարկել զայն առ Ամեն.
Սրբազան Պատրիարք Հայրն ի Կ. Պոլիս, մինչեւ ց31 դեկտեմբեր ներկայ տարուի :

Տպագիր երկասիրութիւնք հարկ է որ երեք օրինակ յուղարկուին, եւ ձեռագիր մի օրի-
նակ, որը ետ չեն տրուիր :

15/27 Յունիս 1894

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

„Է. Պալիս

Երեկ Սրբոց Թարգմանչաց Սահա-
կայ եւ Մեսրոպայ տօնին պոթիւտե-
ղի ունեցաւ Յ. Իզմիրեանց կտակի
գործադիր Յանձնաժողովոյ տարեկան
վերջին նիստը, Ղաթիթիոյ եկեղեցոյ
խորհրդարանին մէջ. եւ այս տարուան
ներկայացեալ երկասիրութեանց վը-
րայ՝ պատարածան քննչաց անդեմալ

գրութիւններն ի նկատ առնելով, հե-
տեւանները պարգեւի արժանի դա-
տուեցան :

Ժ. Բան (20) օտմ. ոսկի Հայոց պա-
թրական մատնադր անուն գործը՝ Պ.
Գարեգին Զ. Էսենեանի յԱզգային
գրապոլիս, որ կը պարունակէ 1794-
1894. հայ լրագրութեան ամբողջու-